

AKSENT

ET MAGASIN FRA IOGT I NORGE - NR 3 - 2016 //

NY PROSJEKTLEDER I STERK&KLAR - Viktig å støtte foreldre

Forut og IOGT sier:
**OLJEFONDET MÅ UT AV
ALKOHOLINDUSTRIEN**

Ingeborg Rossow:
**FORSKNINGSFUNN BETYR LITE
FOR POLITISKE VEDTAK**

ISSN 1890-2553
9 771890 255009 03

LEDEREN //

ER HASJ FARLIG?

IOGT får henvendelser fra skoler som er bekymret over elever som oppfatter cannabis som harmløst etter å ha sett NRKs "Folkeopplysningen". De som møter ungdom som strever med rus er opptatt av at det som trengs er forebygging, ikke ufarliggjøring.

De samme tilbakemeldingene får vi fra foreldrene vi møter gjennom våre forebyggingprogrammer. De er ikke opptatt av om 15-16-åringene deres skal velge mellom alkohol eller cannabis. De ønsker ikke at ungdommene skal bruke rusmidler.

Vi tror ikke på å bruke skremsepropaganda. Informasjon må være faglig og saklig. Men vi må formidle et føre-var-perspektiv; Både alkohol og cannabis kan være farlig for deg. Det var også konklusjonen i "Folkeopplysningen", selv om dramaturgien bidro til at vi satt igjen med motsatt inntrykk. Det går heldigvis bra med de aller fleste som prøver cannabis. Men alt for mange får ødelagt ungdomstiden sin. Derfor må vi også snakke om risiko og skadepotensial.

Norsk ungdom ruser seg mindre. I den siste ESPAD-undersøkelsen ligger Norge på bunn både når det gjelder bruk av alkohol, hasj og sigaretter. Kun 7 % av 15- og 16-åringene har prøvd cannabis, og 2 % bruker det jevnlig. 22 % har drukket alkohol siste måned. Dette er et godt utgangspunkt for å holde skadeomfanget nede.

Det er mange grunner til at bruken av rusmidler er relativt lavt i Norge. En streng politikk, både når det gjelder alkohol og narkotika, er en viktig forklaring. Rusforskningen viser også at tilgjengelighet og holdninger blant foreldre og venner er noe av det som avgjør rusvalg. Derfor er viktig at vi som samfunn ikke bidrar til å ufarliggjøre eller normalisere bruken av rusmidler og støtter opp om en forebyggende politikk og en rusfri kultur.

Hanne Cecilie Widnes
Generalsekretær IOGT

MELA-FESTIVALEN

- en god møteplass

Mela-festivalen arrangeres hvert år i Oslo i august. Mela betyr "å møtes" på sanskrit. Det er en kulturfestival med musikk, mat, dans og teater fra hele verden. IOGT har også tidligere hatt stand på festivalen, men

i år satset vi på ett større opplegg sammen med barne- og ungdomsorganisasjonene våre - Juba og Juvente. På standen fikk deltakerne på festivalen høre om arbeidet vårt.

Det var stor kø alle tre dagene festivalen varte. På fotoautomaten vi hadde skaffet for anledningen ble 2191 bilder tatt, og rundt 20 000 personer ble nådd med bilder og budskapet vårt på sosiale medier. Foruten bildene fikk barna Juba-tatueringer og det gikk ut buttons i mange varianter.

**GAUTE ORMÅSEN
BIDRAR MED MUSIKK til
FORUT sin BARNEAKSJON**

Gaute Ormåsen er årets musikalske bidragsyter til FORUT sin barneaksjon. Barneaksjonen som også i år handler om Nepal, ble til etter hektiske dager i Katmandu og landsbyområdene rundt som ble rammet av to store jordskjelv våren 2015. Det var altså FORUT som kom med utfordringen til Gaute om å skrive barnemusikk, og resultatet har blitt til fem fine skildringer og stemninger om betydningen av vennskap, omsorg og spennende opplevelser. Musikken sendes ut til om lag 1300 barnehager og ca 100 skoler over hele landet i høst, som en del av materialet til **FORUTS barneaksjon**. Aksjonstemaet er "- Jeg, og barn i andre land". Både sangene

og andre deler av det pedagogiske aksjonsinnholdet spiller på at selv om mye er annerledes, så er mye likt mellom barn også; alle trenger et trygt sted å bo, alle trenger en bestevenn eller to.

- Vi er både imponert og takknemlige for bidraget fra Gaute, sier Ingvar Midthun, kampanje og kommunikasjonssjef i FORUT. Vi vet av erfaring at musikken i FORUTs barneaksjon blir mye brukt i norske barnehager og barneskoler. Gaute har levert leken og livlig barne-musikk på sitt beste, og vi visste hva vi gjorde da vi utfordret Gaute på dette!

Kilde: forut.no

aksent
Medlemsblad for IOGT i Norge
Torggt. 1, 0181 Oslo // Telefon: 23 21 45 80 // E-post: iogt@iogt.no

UTGITT AV: Akademisk forlag, Haugesund // ANSVARLIG REDAKTØR: Hanne Cecilie Widnes //
ANNONSESALG: Kåre Nesheim, tlf 952 74 241 // REDAKSJON: IOGTs sentralkontor //
GRAFISK PRODUKSJON: Poppcorn design - poppcorn.no // TRYKK: Haugesund Bok & Offset - hbo.no //

ISSN 1890-2553

50 familier på IOGT-ferie

I år som i fjor hadde IOGT ved "Enestående familier"-prosjektet ferietilbud for familier på Juvente sin hytte Gon, utenfor Larvik. Litt over 50 familier - aleneforeldre og deres barn - fikk oppleve sommeridyllen 11 puljer med 5-6 familier om gangen. Noen var nye, mens andre andre hadde vært med flere somre på rad. - Det er så lett å bygge nettverk her, alle inkluderes og er åpne med hverandre, sier en av deltakerne til Østlands-posten. Barna bader og fisker krabber, og det er grilling, lek og bading hele uken. Prosjektleder Trude Sletteberg sier til avisen at - "vi så gjerne at familier med sosiale eller økonomiske problemer også skulle få en ferie å se tilbake på". Dette er utgangspunktet for ferietilbudet som er en del av Enestående familier-prosjektet.

Mens familiene var på Gon ble det også andre steder i landet arrangert ulike tilbud hele sommeren. Skiensgruppa var på teltferie på Norsjø ferieland. Flere grupper tok turen til Kristiansand hvor de besøkte Dyreparken og Hakkebakkeskolen, og Tusenfryd utenfor Oslo ble også godt besøkt i sommer.

**IOGT møter
stortingspolitikere**

Mens verdenskultur sto i sentrum under Mela-festivalen i Oslo var det nasjonal politikk som sto på dagsordenen i Arendal under årets Arendals-uke. Her gikk noen av de lokale IOGT-erne og noen tilreisende rundt på stands og fikk truffet politikere og organisasjonsfolk. Her hadde vi et nyttig møte med leder Den Somaliske Komité i Kristiansand og lederen for IOGTs integrasjonsprosjekt i Grimstad, "Kvinner kan", om aktuelle samarbeidsformer. Og prosjektleder i Sammen, Olaf Lande og generalsekretær Hanne Cecilie Widnes fikk til ett møte med Aust-Agder-benken (på Stortinget Freddy de-Reuter (AP), Svein Harberg (H), Kjell Inge Ropstad (KrF) og Ingebjørg Godskesen (FrP) for å sikre videre finansiering av arbeidet for rusmisbrukere og psykisk syke gjennom Sammen-prosjektet.

FORELDRE HAR STOR PÅVIRKNINGSKRAFT PÅ UNGDOMMENE

- Foreldrene mine var nok litt hippier, sier Kiahma Whelan, når hun forklarer navnet sitt. Nå er hun ansatt som **prosjektleder i Sterk&klar**, samtidig som prosjektet gjennomgår mange endringer.

Av Jan Tore Evensen

IOGT har drevet prosjektet i nesten 20 år, mer eller mindre med det samme opplegget. Nå har Kiahma sammen med faglig rådgiver Arne Klyve skrevet nye foredrag som ble presentert for kursholderne siste helgen i august.

NYE OPPLEGG FOR FORELDREMØTER

- Vi har endret både på form og innhold, forteller Kiahma. - Foreldrene skal få bedre tid til å snakke sammen, og vi har skrevet ett helt nytt foredrag omkring ungdoms psykiske helse, som skal brukes på ett av foreldremøtene. - Dette er et stort tema blant ungdom i dag. Vi ser det på statistikken at ungdom både røyker mindre og drikker mindre, kommer bedre overens med foreldrene sine, er fornøyd med skolen sin og blir snillere og snillere. Men vi ser også at mange sliter med psykiske plager - angst og depresjoner. Det er en tendens vi ser over hele landet. Derfor er det naturlig at vi snakker om det - også i Sterk&Klar. Hovedbudskapet er imidlertid fortsatt det samme - at foreldre er de viktigste personene i barnas liv. - Vi vil støtte foreldrene i sin foreldrerolle, og dermed også styrke foreldre i rollen som rusforebyggere.

I det arbeidet er prosjektets nye faglige rådgiver, Arne Klyve, en viktig brikke. Klyve har mye erfaring bl.a fra Bergensklinikkene, og er noe av en nestor på faget. - Vi fungerer veldig bra sammen, sier Kiahma. - Han er en hyggelig og vis mann.

KOM FRA AUSTRALIA

"Ånden over fjellene", som navnet egentlig betyr på språket til den australske urbefolkningen har gjort henne ganske unik. Selv kjenner hun bare en veddeløpshest som het det samme. Foruten en by i nettopp Australia. Fra Australia flyttet hun da hun var 7 år gammel, og kom til Norge uten å kunne andre norske ord enn ja, nei og uffa meg. Barn blir fort kjent med andre barn, slik at språket kom på plass relativt raskt. Etter det har Australia kun vært ett reisemål for å hilse på familie som fortsatt bor der og barndomsvenner.

UNGDOM ER FANTASTISKE

Kiahma er utdannet barnevernspedagog. - Jeg visste tidlig at jeg ville jobbe med mennesker, forteller hun. I sin tidligere jobb som ungdomskontakt i Ringerike kommune fikk hun jobbe mye med ungdommer. - Vi må komme inn så tidlig at det gjør en forskjell, Det er flott om Sterk&Klar kan gjøre det. Ungdom er fantastiske. Jeg liker at de har sin egen stemme og tanker om sitt eget liv. Samtidig er de store nok til at man kan stille noen krav. De tåler litt motstand, samtidig som de fortsatt ikke er voksne og trenger foreldre som er tydelige og tilstede.

Jobben søkte hun fordi hun trengte litt forandring. - Dette virker spennende å kunne jobbe mer i dypden med rus og forebygging. Det passet også til det jeg hadde gjort før. Nå får jeg også mulighet

til å ha mer kontakt med foreldrene. Det er noe jeg ser frem til i jobben. De fleste av vennene synes at prosjektleder i Sterk&Klar høres ut som en super jobb. - Alle tilbakemeldingene jeg har fått har også handlet om hvor viktig det er å snakke med foreldre og ungdom, rus og hvordan ha det godt i livet sitt.

FORELDRE PÅVIRKER

- Mange føler at oppdragelsen er over når barna er blitt ungdommer, forteller hun. Nettopp derfor er et prosjekt som Sterk&Klar så viktig. Vi vet at foreldre fortsatt har stor påvirkning, og det er viktig å støtte og hjelpe dem. IOGT kjente hun ikke fra før, bortsett fra det bestefaren kunne fortelle, men det hun har sett av organisasjonen til nå er positivt. - Det er mange engasjerte folk og gode sosiale tiltak, mener hun.

- Jeg er en sånn person som ønsker meg fred i verden, avslutter hun. - Det som engasjerer meg er et ønske om at folk skal ha det bra. Selv har hun det bra på bussen mellom Hønefoss og Oslo. - Jeg får jobbet på bussen og setter pris på en time "stilletid" både til og fra Oslo. Hjemme er det barn og hverdag og full rulle, så bussturen gir meg anledning til å stille meg inn, enten det er på jobb eller tilbake til familielivet.

// Foreldre har fortsatt stor påvirkning, og det er viktig å støtte og hjelpe dem, sier Kiahma.

ALKO-IS UTFORDRER LOVVERKET

▶ Alkohol kommer inn i stadig nye sammenhenger, men også nye former. En av sommerens nyvinninger var **alko-isen**, som ble solgt på flere norske festivaler.

Isen ble lansert i Sverige i 2015 hvor 1,5 millioner is ble solgt første året. Mikael Drane, som har lansert produktet sammen med dj-duoen Axwell & Ingresso, kjent fra Swedish House Mafia, sier til dansk TV2 at det finnes en EU-regel som tillater opp til fem prosent alkohol i matvarer. I Sverige førte dette til at isen falt mellom hullene i lovverket og kunne derfor selges i dagligvareforretninger, selv om bedriften anbefaler 18-årsgrense i Sverige og 16-årsgrense i Danmark.

IOGT-NTO PRESSER PÅ ENDRINGER

IOGT-NTO har vært aktive i arbeidet mot isen i Sverige, og i sommer skrev over 3600 under på deres underskriftskampanje om at den måtte ut av butikkene. På bakgrunn av dette besluttet ICA at de ikke ønsket å selge produktet i sine butikker. Johnny Mostacero, leder i IOGT-NTO sier til svenske Accent at dette viser at det er mulig å påvirke de store kjedene. - Kundens makt er stor når det gjelder kommersiell virksomhet. På andre siden burde det ikke være den enkelte ICA-handleren som måtte gjøre disse avveiningene når kundene presser på. Departementet skulle ha satt ned foten. Beslutningstakerne ser ikke ut til å ta oppdraget sitt på alvor, mener han.

Norge har en annen alkohollov. Helsedirektoratet sier til Aksent at alko-is er å regne som en alkoholholdig drikke. Derfor må den følge alkoholovens regler både når det gjelder aldersgrenser, skjenketider og salgstider. Dette gjelder enten alkoholen er flytende eller frossen. Grensen går ved produkter som er uegnet som berusningsmiddel, for eksempel i sjokolade. Derfor finnes det heller ingen aldersgrense for slike produkter.

Forsøk på å selge noe nytt og anderledes Maik Düenbier, politisk rådgiver i IOGT International, opplever stadig at alkoholindustrien lanserer nye produkter, selv om han ikke har hørt om alkois andre steder i verden. - Alkohol er i seg selv ett ganske kjedelig produkt, sier han.

- Ingrediensene for øl, vin og sprit er stort sett det samme, det handler om den kjemiske substansen etanol. Det betyr at det er lite rom for produsentene å endre på produktet. Markedsføringen av produktet blir derfor viktig - emballasje, merke, historien bak produktet, de forventningene som vi lærer opp i og de assosiasjonene som vi får fra en spesifikk alkoholvare. Alko-is er et forsøk å selge konsumentene noe nytt

og annerledes, selv om det ikke er så forskjellig fra andre alkoholvarer. Det er bare frosset, ikke flytende.

I Norge ble isen i sommer solgt bl.a. under Palmesusfestivalen i Kristiansand og under Findingsfestivalen i Oslo. Her ble den stort sett fire av gangen plassert i halvliter-glass i plast. Deltakere på festivalen som vi har hatt kontakt med sier at det virket som at produktet, som f.eks rusbrusen, var mest populær blant unge jenter.

NORMALISERER ALKOHOLBRUK

- Det er uheldig at alkohol markedsføres i stadig nye og attraktive produkter. Det bidrar til å gjøre alkohol mer normalt og populært, sier Cecilie Widnes som er generalsekretær i IOGT i Norge. - Vi håper at vi slipper å se denne isen i dagligvarebutikker eller med høyere alkoholinnhold. Norsk alkohollov har heldigvis tatt høyde for å regulere omsetningen av produkter som dette slik at den ikke kan selges til barn eller på bensinstasjoner. Den omtalte isen ser hun i seg selv ikke på som noe stort problem.

- Alkoholinnholdet er relativt lavt og det er begrenset hvor mye man klarer å slikke på denne isen før du blir kvalm av sukkeret, mener hun.

Promenaden ^{AS}

Promenaden AS ble etablert i 1909 og drev restaurant i Kirkegaten 20 i Stavanger.

Restaurantdriften opphørte i åttiårene, men selskapet fortsatte virksomheten som eiendomsselskap.

Promenaden AS eier tre forretningsbygg i Stavanger sentrum. Disse leies ut til butikker og kontorer.

En betydelig andel av overskuddet deles årlig ut til organisasjoner og institusjoner som arbeider mot rus, særlig blant ungdom.

Selskapet har gitt ut flere bøker om avholdsbevegelsens virksomhet i Stavanger.

Selskapets medarbeidere i restaurantlokalet tidlig på nittenhundretallet

// Prosjektleder Katarina Hummervoll Nordanger i FORUT jobber for å få oljefondet til å kutte sine investeringer i alkoholselskaper.

Av Jan Tore Evensen

BØR VÅR VELFERD ► BASERES PÅ INNTEKTER FRA ALKOHOL?

80 milliarder av oljefondets midler er i dag plassert hos alkoholprodusenter. Det vil IOGT sin bistandsorganisasjon FORUT gjøre noe med.

ETISKE UTFORDRINGER

Helt fra starten av har spørsmålet om hvilke industrier oljefondet, eller Statens pensjonsfond, skal kunne investere i, vært en het potet. Fondet har i dag en kapital på over 7000 milliarder kroner, og eier så mye som 1,3 prosent av verdens børsnoterte selskaper. Sånn sett er det en av verdens største investorer og hva fondet gjør blir derfor også lagt merke til. I retningslinjene for fondet står det at fondet "ikke skal foreta investeringer som utgjør en uakseptabel risiko for at fondet medvirker til uetiske handlinger eller unnlater som for eksempel krenkelser av grunnleggende humanitære prinsipper, grove krenkelser av menneskerettighetene, grov korrupsjon eller alvorlige miljøødeleggelser".

På bakgrunn av dette investeres det ikke i selskaper som produserer atomvåpen, landminer, klasebomboer eller tobakk. I vår ble det også vedtatt at fondet skulle trekke seg ut av investeringer i kullkraft og kullgruveselskaper.

ALKOHOL STOR RISIKOFAKTOR

FORUT mener at alkohol også bør settes på denne listen. Kampanjeleder Katarina Hummervoll Nordanger begrunner dette med bl.a. med at alkohol er en stor risikofaktor for tidlig død og dårlig helse, og en utfordring for mange utviklingsland. Hvert år dør 3,3 millioner mennesker på grunn av alkohol. Hummervoll har studert internasjonal politikk i London i seks år. - Masteren min er i krigsstudier, så dette er ett litt annet tema. I London var hun også aktiv i studentpolitikk. Her fikk hun god erfaring i å drive kampanjearbeid, og det var dette som også gjorde at hun syntes denne jobben virket interessant.

- Vi hadde et svært godt lanseringsseminar nå i september med presentasjon av rapporten som COWI har skrevet for oss, forteller hun. I etterkant har vi vært aktive i flere medier,

og også hatt kronikker på trykk. Vi følger nå opp med å fokusere på ulike temaer for hvilken måte alkohol virker negativt i utviklingsarbeidet, bl.a. når det gjelder barnerettigheter og sykdomsbyrde.

GODE TILBAKEMELDINGER

- Tilbakemeldingene vi har fått når vi går ut til andre organisasjoner er svært gode, sier Hummervoll. Det er alle som blir med. Noen føler at det ligger utenfor det feltet de jobber på, andre har liten kapasitet eller er involvert i andre kampanjer rundt oljefondet. Men 21 organisasjoner står så langt bak kravet, foruten IOGT, Juvente og Juba også bl.a. KFUK-KFUM, Forum for kvinner og utviklingsspørsmål og DIGNI (paraplyorganisasjon for utviklingsarbeidet til 20 misjonsorganisasjoner og kirke- samfunn). - Så har vi også hatt møter med ungdomspolitikere og andre politikere som har et engasjement for temaet. Vi jobber også med innspill til partienes programmer foran neste stortingsperiode. Hummervoll understøtter også at de har et godt samarbeid med partnerorganisasjonene FORUT har i samarbeidslandene. - Vi samler nå sammen historier om på hvilken måte alkoholbruk og markedsføring har konsekvenser for enkeltpersoner i land i sør.

STORTINGSPARTIER STØTTER FORSLAGET

På Stortinget har Kristelig folkeparti, Senterpartiet, SV og Miljøpartiet tidligere støttet forslaget om ta opp spørsmålet. De store partiene sitter imidlertid på gjerdet, selv om dette er en sak som har støtte fra enkeltpersoner i flere partier. På lanseringsseminaret for kampanjen sa stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad fra Kristelig Folkeparti, at muligheten for å lykkes var tilstede, men at det tar tid å endre reglene for fondet. Krf fulgte opp med i sin utviklingsmelding å kreve at SPU bør trekke seg ut av alkoholselskaper og spillingselskaper.

Leder i COWI, // Bernt Sverre Mehammer

COWI-rapporten peker på at alkoholskader kan deles i tre kategorier:

1. Skader som følger av høyt forbruk over tid: avhengighet, sosiale problemer og økt sykdomsrisiko.
2. Skader som følge av alkoholens negative effekt på motorikk og koordineringsevne: ulike former for ulykker.
3. Skader som følge av alkoholens negative effekt på vurderingsevne: vold, overgrep, samlivsproblemer, arbeidslivsproblemer, osv.

COWI-RAPPORTENS KONKLUSJON

Samlet er det vår vurdering av de etiske problemene knyttet til å tjene penger på alkoholproduksjon er minst like store som for tobakkproduksjon. Særlig viktig i denne vurderingen er det store innsalget av skader og problemer som rammer andre enn brukeren selv, samt de sosiale problemene alkohol skaper for sårbare familier og enkeltpersoner i fattige land.

“Bør nordmenns framtidige velferd basere seg på inntekter fra produksjon av alkohol?” spør COWI i en rapport utarbeidet for FORUT. Svaret, et klart “nei”, er ikke basert på synsing og moralisering, men en analyse av alkoholforbruk holdt opp mot at Oljefondets (Statens Petroleumsfond – Utland) avkastning på lang sikt avhenger av “en bærekraftig utvikling i både økonomisk, miljømessig og samfunnsmessig forstand.”

OLJEFONDET MÅ UT AV ALKOHOLINDUSTRIEN

Av Morten Lønstad, generalsekretær i FORUT

Det er nå sju år siden den rødgrønne regjeringen la fram forslag om å trekke Oljefondet ut av tobaksindustrien. Fordi det er produktet (tobakk) i seg selv som er skadelig, måtte løsningen bli å utelukke hele bransjen heller enn å se på enkelte selskapers atferd og utelukke noen av dem. Alkoholens skadevirkninger er i stor grad sammenliknbare med tobakk, og på enkelte områder mer vidtrekkende. På samme måte som for tobakk stagnerer alkoholforbruket i Vesten, og svaret er det samme for de to industrisektorene. Begge vender seg mot nye markeder i utviklingslandene for å sikre framtidig avkastning. FORUT mener derfor at tida nå er inne for å ta det logiske neste skritt, som er å sidestille tobakk og alkohol som bransjer Oljefondet ikke skal investere i.

COWI-RAPPORTEN PEKER PÅ AT ALKOHOLSKADER KAN DELES I TRE KATEGORIER:

1. Skader som følger av høyt forbruk over tid: avhengighet, sosiale problemer og økt sykdomsrisiko.
2. Skader som følger av alkoholens negative effekt på motorikk og koordineringsevne: ulike former for ulykker.
3. Skader som følger av alkoholens negative effekt på vurderingsevne: vold, overgrep, samlivsproblemer, arbeidslivsproblemer, osv. Tobakk har til sammenlikning bare en betydelig effekt på det første av disse tre punktene.

ALKOHOL RAMMER TREDJEPART

Alkohol rammer både brukeren selv og uskyldige tredjeparter og samfunnet som sådan. Skader som rammer tredjepart regnes ofte som mer problematisk i etisk forstand enn selvpåført skade. I 2012 skyldtes, ifølge WHO, 3,3 millioner dødsfall alkoholforbruk - nesten seks prosent av alle dødsfall. Alkohol fører ikke bare til fare for avhengighet, men gir også økt risiko for over 200 sykdommer, bl.a. kreft. Det er likevel i forhold til skadene på uskyldig tredjepart at alkohol overgår tobakk, der problemet først og fremst er knyttet til passiv røyking.

Negative effekter av alkohol rammer familie, venner og arbeidsplass, kanskje i særlig grad kvinner og barn. I den fattige delen av verden er støtteapparatet til å dempe skadene nærmest fravær ende, og behovet for å forebygge desto større. Alkoholproblemer i familien truer barns oppvekstvilkår og skolegang, øker risikoen for skilsmisse og tap av inntekt, og kan føre til betydelige økonomiske problemer. Ulykker og skader, f.eks. i trafikken, rammer åpenbart også ofte uskyldig tredjepart. Vold og overgrep innebærer rettighetsbrudd mot kvinner og barn og kan gi både fysiske og psykiske skader. Seksuell risikoatferd i beruset tilstand kan føre til uønsket graviditet og gir økt spredning av kjønns sykdommer, deriblant hiv/aids-epidemien.

I sum konkluderer COWI-rapporten med at begrunnelsen for å trekke Oljefondet ut av alkohol er sterkere enn for tobakk når det gjelder produktenes skadevirkninger, særlig i forhold til skade på andre enn brukeren selv.

STØTTE FOR RESTRIKSJONER

Et annet argument for uttrekk av tobakk i 2009 var oppslutning i befolkningen om politikk for å begrense røyking i Norge, eksemplifisert med røykeloven. Den tradisjonelle, restriktive alkoholpolitikken i Norge, med Vinmonopolet og reklameforbud, har også sterk støtte i befolkningen.

Videre har det de siste årene kommet flere internasjonale instrumenter for å begrense alkoholskadene, blant annet WHOs globale alkoholstrategi (2010), FN-deklarasjonen om ikke-smittbare sykdommer (2011) der alkohol er identifisert som en av fire risikofaktorer og tobakk en av de andre, og FNs nye bærekraftsmål (2015) der kampen mot russkader (alkohol og narkotika) er et eget punkt, 3.5.

Selv om tobakk i motsetning til alkohol har en egen konvensjon, har likevel så mye skjedd siden 2009 at den internasjonale anerkjennelsen av behovet for å begrense alkoholskadene nå nærmer seg samme nivå som for tobakk.

BØR TREKKE SEG UT

På bakgrunn av disse bevisene spør COWI-rapporten først om konsekvensene er så skadelige at det er uforenlig med Oljefondets etiske profil å være eier av alkoholprodusenter, og deretter om skadevirkningen er knyttet til den enkelte produsents atferd eller produktet alkohol som sådan. Svaret på det første spørsmålet er “ja”, og svaret på det andre spørsmålet er både/og, men at skadevirkningene knyttet til produktet er så vidt store at det er en lite hensiktsmessig strategi å vurdere uttrekk av enkeltstående knyttet til atferd. Det er mer hensiktsmessig å trekke seg ut av hele bransjen.

SMÅ ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Hva blir de økonomiske konsekvensene av å trekke Oljefondet ut av alkoholprodusentene? Neppe særlig store. Oljefondets investeringer i alkohol (aksjer og rentepapirer) er på nærmere 90 milliarder kroner, eller 1,2 prosent av Oljefondets totale verdi. Sjø om avkastningen i denne sektoren skulle være høyere enn for resten av aksjene, noe som er ukjent per i dag, vil det ikke være dramatisk. I et tenkt tilfelle der alkoholaksjer gir fem prosent høyere avkastning enn andre aksjer, ville dette føre til at Oljefondets årlige avkastning ble redusert med 0,06 prosent i året ved uttrekk av alkohol.

Dette er en svært lav pris å betale for å sikre en mer etisk investeringsportefølje i tråd med erkjennelsen av at langsiktig avkastning avhenger av en økonomisk, miljømessig og samfunnsmessig bærekraftig utvikling.

FORUT har med glede registrert at KrF, SV, Sp og MDG, under behandlingen av Oljefondets årsrapport i Stortinget, ønsket å ta opp dette spørsmålet. Vi håper nå at også Ap og Venstre vil støtte disse partienes initiativ slik at det danner seg at stortingsflertall bak vårt krav om likebehandling av tobakk og alkohol i Oljefondets investeringsportefølje.

FORSKNINGSFUNN BETYR LITE FOR POLITISKE VEDTAK

Rossow skal finne ut av hvilke konsekvenser det har for barn at foreldrene drikker alkohol.

Av Sidsel Skotland

- Forskningsfunn har nok ikke så stor betydning for de alkoholpolitiske beslutningene, men vi ser at forskning **blir** brukt - særlig tidlig i de politiske prosessene lokalt, forteller Ingeborg Rossow.

Det danner seg to koalisjoner av aktører i kommunene når skjenketider står på dagsorden: De som er for restriktive skjenketider, og de som er for liberalisering. Aktørene på begge sider har innsikt i forskningslitteraturen, men de bruker den på ulik måte, kan forsker ved Folkehelseinstituttet, Ingeborg Rossow fortelle. Seint i fjor publiserte hun sammen med forskerkollegaene Bergljot Baklien og Trygve Ugland, en studie i tidsskriftet *Drugs and Alcohol Today* med tittelen "Use of research in local alcohol policy-making". I den tok de

for seg bruk av forskning i de politiske beslutningsprosessene om skjenketider i 24 norske byer.

SØKER STØTTE FOR SITT SYN

Hovedfunnet var at forskning *blir* brukt. Den blir brukt i høringsuttalelser fra blant annet politiet, skjenkenæringa og organisasjoner, i rådmannens saksframlegg og noen ganger i kommunens alkoholpolitiske handlingsplaner. Om forskningen har særlig betydning for de endelige vedtaka er mindre sikkert.

- Politikere og andre aktører bruker forskningsfunn som støtter opp om deres syn, og skjenkepolitikk handler om verdivalg. Tiltak som er effektive for å begrense konsum og skader har også ulemper, og politikerne må veie fordeler og ulemper og vurdere hensynet til helse- og sosialproblemer mot næringsinteresser. Og så skjeler de til hva som appellerer til velgerne, sier Rossow.

Koalisjonen av dem restriktive støtter seg på forskning som viser sammenheng mellom skjenketider, vold og skader. Dette er en koalisjon som vanligvis består av representanter fra politiet, rusforebyggende organisasjoner og politikere fra Krf. De bruker forskningen som argument for å innskrenke eller beholde innskrenkede, skjenketider.

Koalisjonen av dem som vil ha liberalisering, omfatter hovedsakelig politikere fra Høyre og Frp og representanter fra skjenkenæringa. De refererer i liten grad til forskning som viser sammenheng mellom skjenketider og omsetning (som det finnes noe forskning på), men de bruker argumentasjonskraft på å forsøke å så tvil om forskningen om skjenketider og vold.

SÅDDE TVIL OM KVALITET

Dette siste ble Rossow hardt ramma av i 2011 da hun og Thor Norström hadde påvist en klar sammenheng mellom bare små reduksjoner i skjenketidene og antall voldstilfeller.

- Næringslivet bestilte ei vurdering av studien som sådde tvil om kvaliteten på forskningen, og de hevdet at funnene var styrt av helsedepartementet. Pressen slo dette stort opp og helt uten kritisk vurdering av næringslivets interesser i saken, forteller hun. Forskerne opplevde at integriteten og kompetansen deres som forskere ble desavuert. De imøtegikk alle deler av kritikken, men etter mediernes framstilling opplevde de at studiens troverdighet og betydning var svekka.

- Da mediestormen raste rundt dette var politikkvinduet åpent i kommunene. Det var rett etter et kommunevalg. Kommunene var i forbe-

redende fase for handlingsplaner og vurdering av skjenketidsbestemmelser etter skifte av kommunestyre og bystyrer. Det kan derfor tenkes at studien kunne fått noe mer betydning om troverdigheten ikke var blitt svekket. Men etter noen år tones det jo ned. Heldigvis har ikke Rossow opplevd noe liknende siden.

I GANG MED BOK OM GAMBLING

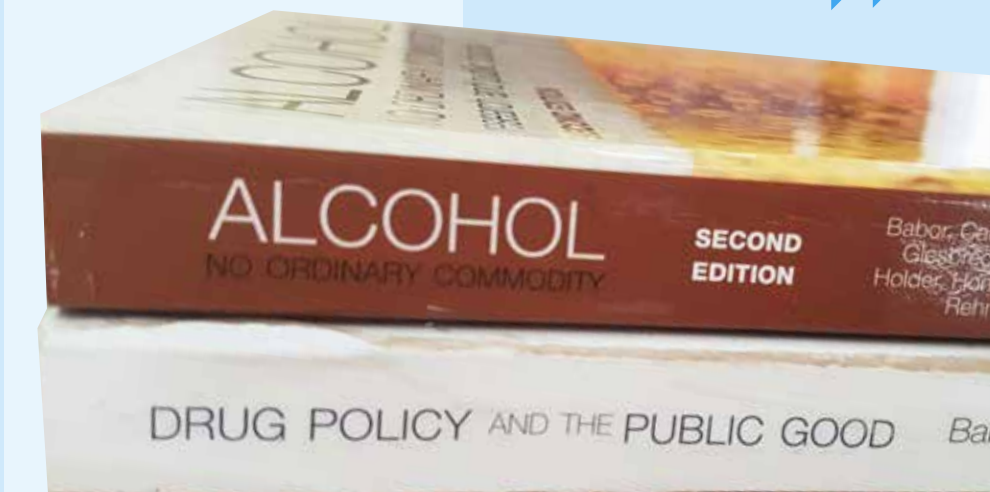
Den tidligere Sirusforskeren, som betegner seg som epidemiolog - altså en som befatter seg med befolkningas helsetilstand - har lenge vært opptatt av å gjøre forskning tilgjengelig blant annet som kunnskapsgrunnlag for politikk. I 2003 ga ei internasjonal forskergruppe hun var med i, ut boka "Alcohol: No ordinary commodity" (ANOC). Den kom i sitt andre opplag i 2010, og det er ingen ny oppfølger på gang, kan Rossow melde. I 2010 kom boka "Drug policy and the public good". Den hadde tilsvarende mål som ANOC, men på narkotikafeltet: Å gjøre narkotikaforskning bedre tilgjengelig til bruk som beslutningsgrunnlag i narkotikapolitikken. Rossow var involvert også i denne, sammen med flere av de andre forskerne fra forskergruppa bak ANOC. Boka kommer i 2. utgave i slutten av 2017.

Nå er det på gang ei helt ny bok i samme sjanger - om gambling. Også den med noen av de samme forskerne involvert, inkludert Rossow. Her blir gambling sett i det samme folkehelseperspektivet som de to andre bøkene med alkohol og narkotika, og det blir presentert forskning om virkemidler som kan redusere skadevirkningene av pengespill.

Hun håper denne boka vil få like mye oppmerksomhet som de to andre.

BEKYMRA FOR RUSFORSKNINGAS FRAMTID

Folkehelseperspektivet har fulgt Rossow gjennom hele karrieren - men med utgangspunkt i et helt annet fagområde enn det samfunnsvitenskapelige. Hun er nemlig utdannet tannlege, og i 1993 tok hun en doktorgrad i samfunnsodontologi. Temaet var helseadferd blant barn og unge. Prosjektet var primært et tannhelseprosjekt, men skulle også belyse andre typer helseadferd, som røyking og alkoholbruk hos foreldre og ungdom. Hun syntes dette var mer spennende enn tannhelse, og interessen for de breiere helseperspektivene ble stadig større. Likevel hadde hun ikke veldig store forhåpninger da hun for 24 år sia søkte ei post doc-stilling ved Sirus (dengang: Sifa) til et prosjekt om rus og sjølmord. Men jammen fikk hun jobben. Fra 1. januar i år ble Sirus innlemma i Folkehelseinstituttet. En kunne kanskje tenke at epidemiologen var såre fornøyd med det, men hun var blant dem som på forhånd var bekymra og mener, etter trekvart år, at bekymringa kan synes berettiga. Hun og flere med henne, opplever at rusforskninga har blitt både mindre synlig og mindre tilgjengelig, og noen har erfart episoder som langt på vei kan synes som politisk styrt forskningsformidling. Rossow er bekymra for at den samfunnsvitenskapelige rusforskninga vil bli svekka både i form av færre ressurser i konkurranse med så mange gode formål i et så stort institutt, men også fordi den helsefaglige dominansen på FHI er så sterk.

Rossow skal fremover se på //
konsekvenser for barn av
foreldres drikking

Hun mener det er høyst tvilsomt om rusforskninga har tjent på omorganiseringa, som jo var intensjonen. Snarere tvert i mot, mener hun.

Tross alle forstyrrelsene, forsinkelsene og frustrasjonene som innlemminga i FHI har avstedkommet: Ingeborg Rossow lar ingen av jerna hun hadde i ilden før FHI spiste henne, bli kalde. Hun er involvert i mange ulike forskningsprosjekter både nasjonalt og internasjonalt, hun røkter ei bi-stilling som professor II ved Nasjonalt senter for selvmordsforskning og - forebygging ved Universitetet i Oslo, sitter fortsatt i ekspertutvalget for alkohol- og narkotikaspørsmål i WHO (som hun har gjort i mange år), og nylig ble hun utnevnt til faggrupeleder for en avdelingsovergripende gruppe for alkoholforskning

ved Folkehelseinstituttet. Litt av hvert her altså som tar tid fra egen forskning.

FORELDRE SOM DRIKKER

Men hun stjeler litt tid til det også, og en hjertesak gjennom mange år har vært konsekvenser for barn av foreldres drikking. Stort sett har denne forskninga tidligere handla om foreldre med et misbruk. Men skillet mellom bruk og misbruk er ikke så entydig. Det er godt mulig at mange barn opplever negative konsekvenser av berusede foreldre som ikke har et misbruk, mente hun og gikk i gang med å finne ut av hva forskningslitteraturen har å si om dette. Og det var ikke stort kunne hun konkludere med i to kunnskapsoppsummeringstudier som ble publisert i mars og juli i år. Og da er det vel bare å gå i gang med et eget empirisk forskningsprosjekt på dette?

Det er allerede i gang får jeg vite riktignok ikke med henne sjøl som forskningssleder, men hun er involvert, og prosjektet ledes av Ingunn Olea Lund, også hun tidligere Sirusforsker. Studien bruker data fra den store HUNT-undersøkelsen og er en prospektiv kohortstudie som kopler intervjudata om foreldres konsum med registerdata om barna. - Det er en metodologisk utfordring å gjøre god forskning på dette feltet, erkjenner hun, men håper at de kommer betydelig nærmere en innsikt med denne måten å studere det på enn det forskningslitteraturen har kunnet oppvise til nå.

Så må vi bare vente i spenning på resultatene. De får vi vite først om et par år.

NY ADMINISTRASJONSSEKRETÆR

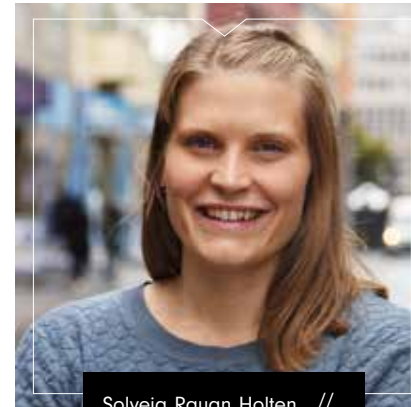

Mari-Marthe Apenæs //

Mari-Marthe Apenæs er ansatt som administrasjonssekretær, og er dermed for mange IOGT-kontorets stemme utad. Og det har hun faktisk vant til, siden hun for ti år siden satt i samme stilling. Siden den gangen har hun fått ett par barn, og arbeidet i DNT - Edru Livsstil. Hun synes det er spennende å se alt som har skjedd siden sist. - Organisasjonen har vokst mye på disse ti årene, så jeg får mange nye kollegaer. Hun synes også det er spennende med de nye prosjektene som har vokst frem, og at man har klart å holde oppe medlemstallet.

Som administrasjonssekretær har hun ansvaret for at medlemsregisteret er oppdatert, men med sin erfaring fra webutvikling vil hun også være en viktig brikke i arbeidet med nettsidene til IOGT. Alt i alt ser hun frem til en variert arbeidsdag.

REGIONKONSULENT I REGION SØR-NORGE

Solveig Rauan Holten //

IOGT Region Sør-Norge, som er fylkene Vestfold, Telemark og Buskerud, har ansatt en ny regionkonsulent. Solveig Rauan Holten har bakgrunn fra volleyballforbundet, så hun har god erfaring med frivillig arbeid. I forbundet jobbet hun også som regionkonsulent på kontoret i Trøndelag. Hun har også en master fra NTNU i Medier, kommunikasjon og informasjonsteknologi.

Holten synes at jobben som regionkonsulent virket både variert og spennende. - Jeg ble fristet av muligheten til å få jobbe med noe jeg synes er meningsfylt. Spesielt spennende er det at organisasjonen jobber med å utfordre alkoholkulturen og de normene som råder angående alkoholbruk i dag. Hun har ikke jobbet på rusfeltet tidligere, og har nå den første tiden brukt mye tid til å sette seg inn i forskning på feltet. - Jeg har også deltatt på en del kurs og konferanser, f. eks. Actis' lederskole, helsedirektoratets kontaktkonferanse og NordAN-konferansen 2016 – med ungdom og rus som tema. I tillegg har jeg brukt mye tid på å få en oversikt over hva IOGT i Norge jobber med, og spesielt hva som rører seg i min region (Sør-Norge). Jeg har besøkt flere Sammen-senter, vært på formidlerkurs med Sterk og Klar og i tillegg fått prøvd meg på vervestand et par ganger. Snart er det Hvit jul som skal stå i fokus, og da skal jeg gripe muligheten til å bli enda bedre kjent med region Sør-Norge.

FRIVILLIG HVER ONSDAG PÅ SAMMEN-SENTERET

Klokken har så vidt passert ni. De tre frivillige som skal forberede dagens måltid ved Sandefjordssenteret i Sammen-prosjektet er klare til dyst. Dette har de gjort sammen, hver onsdag i omtrent fem år nå – og de vet akkurat hvordan de skal fordele arbeidet seg imellom.

Av Solveig Rauan Holten

TIDLIG OM MORGENEN

Svein Børge starter dagen med å hente matvarer på den lokale Kiwi-butikken, mens damene setter i gang med arbeidet på kjøkkenet. Morgendagens middag tas ut av fryseren, og legges til tining, før dagens måltid forberedes. Det skjæres brød, pålegg danderes på fat og frukt deles opp i passelige porsjoner. Druene

som har kommet fra Kiwi sorteres. De som man ikke kan tenke seg å spise selv, serveres heller ikke til brukerne. Etter hvert sprer også lukten av middag seg i rommet. I dag er det stekt rogn med poteter og grønnsaker som serveres. Ikke den mest populære middagsmaten, må de innrømme – men sunt er det.

UTFORDRING MED MAT

I hyllene og i fryserne i kjelleren er matvarene stablet pent og sirlig. Hele ukens middager er lagt i poser, som er tydelig merket, slik at det er enkelt for alle de frivillige som er innom i løpet av en uke å finne det de skal. Systemet fungerer utmerket, men hyllene og fryserne er mindre innholdsrike enn de har vært

på lenge. Leverandørene og butikkene har visst blitt bedre på logistikken, noe som fører til at det meste av maten blir solgt før det nærmer seg utløpsdatoen – og dermed får Sammen-prosjektet og andre tilsvarende tiltak mindre. Dette er helt klart en utfordring for senteret, men de frivillige ser likevel positivt på videre drift. Tilbudet er så godt at det rett og slett bare må bestå.

JULEGAVER

Det ligger også en del klær og uåpnede julegaver på lageret. Disse kommer for det meste fra privatpersoner som kjenner til senteret, og som ønsker å bidra. Noe av klærne legges fram, og ellers kan brukerne ved behov komme og høre om senteret har noe som kan passe. Julegavene som nå er på lager er overskudd fra i fjor, og ligger bare og venter på at det skal bli jul igjen. Senteret mottar mye gaver før jul, som deles ut til brukerne på julaften. Da holder senteret åpent noen timer på dagen, og serverer ekte julemiddag. Det er alltid en kø av frivillige som ønsker å jobbe den dagen, før de vender nesa hjem til sin egen julefeiring, forteller Svein Børge.

Klokken er elleve. Senteret åpner dørene, og måltidet er servert. Det tar ikke mange minutter før noen spør om det er mer eggerøre. Signe smiler lurt, tar med fatet ut på kjøkkenet og fyller på med mer eggerøre. Trikket er å ikke legge på alt med en gang, sier hun – da er det noen få som tar alt, og andre som ikke får noe i det hele tatt. Signe har jobbet som teknisk tegner hele sin arbeidskarriere, og forteller at hun var ute etter frivillig arbeid med én gang hun gikk av som pensjonist. Det er godt å være til nytte for andre, og responsen fra brukerne er overveldende positiv. “De syns vi er så snille som lager mat til dem”, smiler hun.

DATTEREN MELDTE SEG

Gerd forteller at det først var datteren hennes som meldte seg som frivillig, og at hun overtalte moren til å ta over for henne da hun ikke kunne fortsette lenger. Den lille motviljen hun følte på i starten, er nå erstattet av et sterkt ønske om å holde på “så lenge helsa holder”. Det å kunne bidra på en positiv måte i brukernes liv er viktig for henne. Hun

Svein Børge Haugberg // steker rogn

forteller om brukeren som fortalte at det ikke var noen som ville klemme sånne som henne. “Kjære deg,” sa Gerd da, “du skal få en god klem av meg hver gang jeg ser deg!”. Og da hun gav brukeren en klem trillet tårene hos dem begge. Siden så Gerd henne kun et par ganger, før hun ble borte. Sånn er det dessverre av og til, sier hun, at man blir gående og lure på hva som har skjedd. Signe og Svein Børge bifaller. Alle har de bekymret seg for noen som de ikke har sett på en stund.

NÆRT SAMARBEID MED KOMMUNEN

Klokken nærmer seg halv tolv. Plutselig blir det action, når brannalarmen går. Den er utløst av mye os fra en av stekepannene på kjøkkenet. Det undersøkes og ringes i hytt og pine, men det er for sent – brannvesenet kommer med blålys og i fullt røykdykker-utstyr. Nei, dette er flaut, synes Svein Børge. Sammen-senteret her driftes i nært samarbeid med Sandefjord kommune, som eier bygningen og har sitt sosialmedisinske senter der, og utrykningen vil sannsynligvis koste dem. Etter en liten stund blir det klart at faren er over, det brenner ikke. Brannmennene spøker og ler – kanskje de uansett skulle få seg litt mat når de først er her sånn rundt lunsjtider?

Fordi senteret driftes i samarbeid med kommunen, kan brukerne i tillegg til å få seg et godt måltid som de frivillige tilbereder, komme hit for å få både sosial

og medisinsk oppfølging av fagarbeidere. Ut over dette tilbyr også senteret hårklipp, massasje og annet stell ved behov, da i form av frisører, fysioterapeuter og andre som av og til er innom på frivillig basis. Senteret ligger idyllisk til i gamle Sandar Herredshus, omkranset av en koselig hage med et par hvite paviljonger. Der sitter gjerne brukerne etter at dagens måltid er fortært, forteller Svein Børge. De tar med seg kaffekoppen ut, skravler og slapper av en stund.

ROLIG DAG

Klokken er ett. Senteret stenger dørene. Dagen i dag har vært usedvanlig rolig, og det er en del mat igjen. Sånn er det fra tid til annen, og andre dager er det travelt helt fra senteret åpner dørene til de stenger. Nå gjenstår det bare å rydde, vaske opp og klargjøre kjøkkenet for morgendagens frivillige. Da er det tre nye som skal til pers, og enda tre andre dagen etter. Senteret holder åpent alle ukedager, så det kreves en god del innsats for å holde hjulene i gang.

Kaffekoppene som har blitt stående igjen i paviljongene i hagen samles sammen og tas med inn. Om en uke er våre tre frivillige tilbake igjen, klare til ny dyst.

IOGT driver Sammen-sentra i 6 byer. Målgruppen er tyngre misbrukere, men vi opplever også at andre oppsøker sentrene av ulike grunner.

Tiltakene på sentrene spenner fra matservering og helsefaglig omsorg til frisør, fotpleie, massasje, fysisk aktivitet ol. Vi tror på et helhetlig tilbud som kan gi økt motivasjon til å komme bort fra en rustilværelse. Derfor tilbyr vi ulike aktiviteter til våre brukere for å gjøre tilværelsen enklere og mindre sentrert rundt rus. Eksempler på dette kan være arbeidstrening, uteaktiviteter, sykkel-verksted og andre lignende tiltak. Andre tiltak er av mer kreativ og kunstnerisk art. Det vi ser er at kreative aktiviteter som tegning, maling etc. er populære og gir brukerne ett avbrytning, og mulighet til å bruke evner de vanligvis ikke får utløp for.

9 MYTER OM CANNABIS

Av Mari-Marthe Apencæs

I kjølvannet av episoden om cannabis i NRKs vitenskapsserie Folkeopplysningen har legaliseringsdebatten blusset opp igjen. Folkeopplysningen har som mål å skille myter fra fakta. Legaliseringsforkjemperene har tatt utgangspunkt i påstander i programmet for å argumenterer mot et forbud. Selv om programmet i seg selv ikke konkluderer med at stoffet er ufarlig, er det det mange som sitter med det inntrykket etter å ha lest debatten som fulgte. Vi liker også folkeopplysning og trekker frem noen myter vi mener bør besvares med fakta.

// **MYTE:** Det er en stor opinion for å legalisere cannabis.

// **FAKTA:** Det store flertall ønsker ikke å legalisere.

Man kan lett få inntrykk av at det er et stort flertall som nå ønsker å fjerne forbudet. Sannheten er at kun 14 % av befolkningen er for legalisering, i følge en undersøkelse Actis fikk utført i 2015. I en undersøkelse fra i år svarte 15% det samme, slik at tallet er ganske stabilt. Men opinionen kan fort endre seg om påstander får stå uimotsagt.

// **MYTE:** De som har problematisk bruk, blir straffet i stedet for å få hjelp

// **FAKTA:** Så godt som ingen dømmes til ubetinget fengsel i Norge utelukkende for egen bruk av narkotika.

Både Norsk lov og FNs narkotikakonvensjoner åpner for andre reaksjonsmåter enn bøter og fengsel for mindre narkotikalovbrudd. I Norge brukes narkotikaprogrammet hvor bruker som begår kriminalitet og ønsker å komme ut av misbruket kan få et helhetlig behandlings- og rehabiliteringsopplegg. "Tidlig ute" er et alternativ rettet spesielt mot ungdom. Her får ungdommer og evt. foreldre en bekymringssamtale med politiet og prioritert hjelp til ulike livsmestrende tiltak. Ungdommen kan også inngå en ungdomskontrakt hvor han eller hun unngår ytterligere rettsforfølgelse om han/hun forplikter seg til å gjennomføre tiltaks om tar sikte på å få han eller henne inn i et positivt livsløp.

// **MYTE:** Mange må bli kriminelle fordi de trenger cannabis av medisinske årsaker

// **FAKTA:** Medisinsk bruk av cannabisbasert medisin er tillatt i Norge i dag.

Dagens regulering står ikke i veien for at slike medikamenter kan tas i bruk som medisin dersom forskningen tilsier at dette er like bra eller bedre enn annen medisin som brukes til behandling eller lindring, eller at stoffet har færre bivirkninger enn andre relevante medikamenter. Cannabisbaserte legemidler har samme krav til dokumentasjon for å tillates i Norge som andre legemidler. I Norge har vi idag ett godkjent marihuana-preparat (Sativex), som skrives ut på resept som del av medisinsk behandling.

// **MYTE:** Alkohol er mer skadelig, så vi bør bytte ut alkohol med cannabis.

// **FAKTA:** Alkohol har store skadevirkninger, men spørsmålet er om vi ønsker skadene av cannabisbruk på toppen av alle skadene alkoholen påfører samfunnet.

Flere studier har konkludert med at alkohol er mer skadelig, særlig pga effekten alkohol har på tredjepart. Samtidig konkluderer heller ingen av disse studiene med at cannabis er ufarlig. Til dels faktisk en god del mer farlig enn andre narkotiske stoffer. Slike sammenligninger er kompliserte fordi vi ikke med sikkerhet kan vite hva legalisering vil bety for bruksmønstre eller kommersialisering med nye produkter som kan øke skadene. Det er enklere å innføre et nytt stoff, enn å erstatte etablert bruk. Vi starter ikke fra år 0 hvor vi fritt kan velge de rusmidlene vi ønsker, og evt. gi minst skadevirkninger.

Tall fra delstaten Colorado viser at alkoholkonsumet er stabilt eller har steget noe etter at cannabis ble legalisert.

// **MYTE:** Forbudet gjør at narkotika blir en viktig inntektskilde for terrororganisasjoner og fører til destabilisering, menneskerettighetsbrudd og krigslignende tilstander i produsentlandene.

// **FAKTA:** Roten til problemene i slike områder er mangel på økonomisk og sosial utvikling for befolkningen og et godt, ikke-korrupt styresett. Under slike betingelser vil kriminelle bander ha lett spill - og alltid finne seg inntektsmuligheter.

Mange av de store kriminelle bandene har sine inntekter fra mange kilder, for eksempel narkotika, prostitusjon, menneskehandel, menneskesmugling, innkreving av beskyttelsespenger, hvitvasking av penger, gambling, våpensalg osv. Om narkotika skulle bli legalisert har bandene nok av illegale inntektskilder å spille på.

// **MYTE:** Cannabis er ikke avhengighetsskapende
// **FAKTA:** Forskningen er tydelig på at cannabis er avhengighetsskapende.

Studier anslår at rundt 9 prosent av alle som prøver cannabis utvikler avhengighet. Dette er et noe lavere anslag enn for alkohol (15 prosent). Risikoen for å utvikle cannabisavhengighet henger trolig sammen med stoffets styrke, samt bruksmåte og bruksmønstre. Hvis man ser på gruppen som har brukt cannabis fem ganger eller mer, stiger risikoen for å utvikle avhengighet til 17 %. For de som prøver første gang før de er 25 år, er risikoen 15 %.

21 % av amerikanere som oppgir regelmessig bruk av cannabis, oppfyller diagnostiske kriterier for misbruk eller avhengighet. Dette er en høyere andel enn blant regelmessige alkoholbrukere (13 %).

Avhengighet av cannabis er i de fleste tilfeller mindre ødeleggende enn avhengighet av for eksempel heroin eller alkohol. Det betyr imidlertid ikke at de cannabisrelaterte problemene som beskrives, er trivielle eller at de ikke går ut over fungering i dagliglivet.

// **MYTE:** Vi bruker masse penger på en narkotikapolitikk som ikke har effekt
// **FAKTA:** Forbudet har en kostnad, men det har også alternativet, nemlig økt bruk og økte skadevirkninger.

Målet med narkotikapolitikken er å redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk for enkeltpersoner, tredjepart og samfunnet, og bidra til flere friske leveår for befolkningen. Ved å redusere det generelle forbruket av rusmidler i samfunnet reduserer vi også skadevirkningene. Norge har et lavt forbruk av cannabis, og bruken blant ungdom har gått ned. Det tyder på at den politikken vi fører, har effekt. Den europeiske ESPAD-studien viser at norske 15-16-åringer er blant de som ruser seg minst på cannabis i Europa.

// **MYTE:** Det er ikke forskningsmessig belegg for å hevde at hasjbruk gir schizofreni og psykose.
// **FAKTA:** En rekke studier har påvist høyere risiko for schizofreni i gruppen som har brukt cannabis fem ganger eller mer.

Årsakssammenhengen mellom cannabisbruk og schizofreni er uklar, men det har lenge vært kjent at cannabisrøyking kan utløse psykose og forverre det psykotiske forløpet hos personer som er disponert for det. Beregninger tyder på at drøyt 10 % av schizofrenitilfellene i verden kunne vært unngått hvis ingen røyket cannabis.

// **MYTE:** Det er ikke farlig å kjøre bil i cannabisrus
// **FAKTA:** Økt bruk av cannabis i trafikken øker faren for ulykker på samme måte som fyllekjøring.

Faren ved å kjøre bil i cannabisrus er først og fremst knyttet til den akutte rusen. Bruk av cannabis (hasj og marihuana) fører til redusert evne til å kjøre en bil eller motorsykkel og øker risikoen for å bli involvert i trafikkulykke. Det har blitt gjennomført svært mange studier der forsøkspersoner har røkt cannabis og deretter blitt testet i kjøresimulator, kjøring i vanlig trafikk under kontrollerte forhold, eller testet med ulike psykomotoriske og kognitive tester. Disse studiene har vist at cannabisrøyking blant annet fører til økt reaksjonstid, vinglete kjøring, manglende evne til å holde riktig avstand til forankjørende bil og andre førerfeil. Studiene har også vist at mange førere som er påvirket av cannabis forsøker å motvirke dette ved å kjøre saktere, og dermed reduserer risikoen for alvorlige ulykker. Men i situasjoner hvor det kreves at bilfører reagerer raskt, for eksempel om det plutselig kommer barn ut i veien, vil en cannabispåvirket fører kanskje ikke greie å reagere raskt nok.
(Kilde: <https://www.nrk.no/ytring/kjoring-i-cannabisrus-gir-betydelig-okt-risiko-for-trafikkulykke-1.13147481>)

Ønsker du å sette deg grundigere inn i saken, anbefaler vi narkotikapolitikk.no og Faktabanken på actis.no.
Lenke til de aktuelle forskningsrapportene finner du her:
<http://www.actis.no/kunnskap/aktuell-forskning-om-cannabis>

SpareBank
SR-BANK

IOGT MARKERER SEG SOM POLITISK AKTØR

IOGT har høsten 2015 og våren 2016 arrangert alkoholpolitiske møter i mange av landets kommuner, forteller prosjektleder Roald Heggernes.

- Vi har møtt mange lokalpolitikere rundt i landet. Dette er ikke minst viktig for å markere oss som en seriøs ruspolitisk aktør. Når vi ved senere kommer tilbake til kommunene med våre politiske krav eller forebyggende tiltak kjenner de allerede til oss.

Målsettingen med møtene og kontakten med politikerne har vært å sette søkelyset på sammenhengen mellom alkohol og vold og å påvirke kommunepolitikere til å ta i bruk de forebyggende virkemidlene som både forskning og erfaring har vist seg å ha størst effekt i forhold til å redusere vold og skader. - Vi har bl.a. fokusert på skjenketidens betydning for vold og skadeomfanget og behovet for styrket kontroll av alkoholomsetningen, sier Heggernes. - Politikerne vi har møtt rundt i landet har gitt gode tilbakemeldinger på møteopplegget med kunnskapsbaserte og faglige innledninger som de oppfattet som meget nyttige i forhold til debattene som de etter hvert skulle ha i kommunestyrene.

- Når vi nå ser tilbake på resultatet av de skjenke-debattene som har foregått i de kommunene hvor vi har hatt møter, og kontakt med politikere (Bergen, Ålesund, Namsos, Drammen,

Kristiansand, Tromsø, Bodø, Haugesund, Fredrikstad, Oslo, Haugesund, Skien, Tønsberg, Molde, Midt-troms, Stavanger) er det grunn til å merke seg at flere kommuner som i dag har kl. 02.00 som maksimalgrense for salg har stått imot press fra utelivsnæringen og andre om å utvide ytterligere. Det gjelder f.eks. Kristiansand og Skien. I Bergen har man sågar innskrenket maksimalgrensen for utvidet skjenketid med en halvtime ved å kutte ut den såkalte "kulturskjenkingen". I Ålesund ligger det an til at kommunestyret reduserer skjenketiden med en hel time.

- Våre møter har nok i seg selv ikke vært avgjørende faktorer for disse resultatene, mener Heggernes, men det er grunn til å tro at den kunnskap og forskning som bl.a. vi har presentert har vært viktig for de politikerne som har kjempet for en fortsatt restriktiv alkoholpolitikk. Ellers ser det ut til at det som har betydd mest for resultatet er den politiske konstellasjonen i kommunestyret. I Bergen og Ålesund er det blant annet KrF og Ap som sammen har bidratt til en mer restriktiv politikk, avslutter han.

// HER HAR VI MØTER I HØST.

28. september >> Trondheim	23. november >> Oslo
26. oktober >> Bergen	29. november >> Larvik
16. november >> Stavanger	7. desember >> Tromsø

SMÅ ENDRINGER I KOMMUNENE

En gjennomgang Aksent har gjort hos de 50 største kommunene i landet viser at det er få endringer på skjenketider og regler for skjenking etter at nye ruspolitiske handlingsplaner er vedtatt.

INNSKRENNING I BERGEN.

Et unntak er Bergen som fjernet den såkalte "kultur-halvtimen" hvor skjenkesteder som arrangerte konserter og andre kulturelle tiltak tidligere fikk lov til å skjenke en halvtime lenger, til kl. 03.00 enn andre skjenkesteder. Men nå er det 02.30 også for denne gruppen. Dette gikk også IOGT inn for i sitt høringssvar til kommunen, samtidig som de foreslo 02.00 som maksimalgrense. IOGT er også fornøyd med at man ønsker å begrense konsentrasjonen av skjenkesteder i sentrum og at man ikke gir bevilling i utpregede boligområder. Fredrikstad derimot gikk motsatt vei og utvidet skjenketiden med en halvtime i helgene. IOGT i Fredrikstad var en av de som i høringen advarte mot dette. De peker i sitt høringssvar på at vi har en "snillere" ungdomskultur hvor færre går ut og det har vært en generell tendens i landet til nedgang i voldskriminalitet. Derfor er det viktig å ta vare på denne situasjonen og ikke foreta seg noe som vil føre til ny økning, sier IOGT Fredrikstad i sitt høringssvar.

// SKJENKETIDENE I DE STØRSTE BYENE (I HELGEN)

Oslo	03.00
Bergen	02.30
Trondheim	02.00
Tromsø	03.00
Stavanger	03.00
Fredrikstad	02.30
Kristiansand	02.00
Drammen	03.00
Molde	02.00
Skien	02.00
Gjøvik	02.00

En SIRUS-undersøkelse av skjenketidsendringer og vold i 18 norske byer på 2000-tallet viste at med en times endring i skjenketiden var det en gjennomsnittlig endring i sentrumsvolden nattetid i helgene på 16%. En utvidelse av skjenketiden var forbundet med en økning i volden og en innskrenking i skjenketiden var forbundet med en reduksjon i volden.

AKTIV INNSATS I LARVIK

Larvik var en av kommunene hvor flere av de politiske partiene i bystyret ønsker å utvide skjenketidene. Roar Olsen forteller at IOGT Larvik var svært aktive i debatten

i forkant av behandlingen, og var med på å forhindre dette. - Før planen skulle bli vedtatt hadde vi kontakt med alle partiene som sitter i kommunestyret. Først med ett brev, og deretter hadde vi samtaler med bl.a. KrF, Senterpartiet og Arbeiderpartiet. I tillegg hadde vi møte med saksbehandlerne i kommunen og skrev innlegg i avisene.

Olsen sier at tilbakemeldingene fra politikerne var svært positive. Nå i høst planlegger de sammen med IOGT sentralt en forebyggingskonferanse i kommunen. - Det er lett å jobbe med kommunen, mener Olsen. - Jo mer synbare vi er, jo mer blir vi også akseptert. Han peker på at IOGT har fått ett godt omdømme i kommunen siden vi har prosjektet Sterk&Klar på alle skoler og et synlig aktivt arbeid med Enestående familier. Han mener det er viktig at IOGT-avdelinger deltar aktivt i samfunnsdebatten. Selv skriver han gjerne leserinnlegg, og får stadig tilbakemeldinger på stands eller på golfbanen fra folk som har lest og er enige i det som ble skrevet.

FLERE VIL HA KORTERE SKJENKETID

En undersøkelse Actis - Rusfeltets samarbeidsorgan - har gjort viser at over 60 prosent av befolkningen vil stoppe skjenkingen kl. 02 eller tidligere. Bare 19 prosent ønsker seg skjenking til kl. 03. De fleste kommunene har skjenketid til klokken 02 eller tidligere, men rundt 100 kommuner har skjenketid til 02.30 eller 03. Av disse er flere av de største byene.

FORTSATT TIDSBEGRENSET

Nytt denne perioden er at alkoholloven har gitt mulighet til å ikke tidsbegrense skjenkebevilgningene. IOGT uttalte seg imot dette siden bevilgningsdiskusjonen er en viktig del av den alkoholpolitiske debatten i kommunen. De fleste kommunene ser imidlertid ut til å ha fortsatt den gamle ordningen med å gi bevilgninger for fire år av gangen. Det betyr at de kommer opp på nytt etter neste kommunevalg.

Noen av kommunene har ennå ikke vedtatt nye retningslinjer, men disse vil i all hovedsak være på plass i løpet av høsten. En av disse er Ålesund hvor bystyrets flertall i sin plattform har sagt at de ønsker å redusere skjenketiden med en time til kl. 02.00.

Morgendagens eldre:

"FRA KAMFERDROPS TIL CHAMPAGNE OG VIN?"

Eldre over 60 år har doblet sitt alkoholforbruk, vin øker mest.

Av Kjerstin Tevik og Anne-Sofie Helvik, Aldring og Helse, Nasjonal kompetansetjeneste (2016)

Helsemyndighetene i Norge har uttrykt bekymring over det økende alkoholkonsumet blant eldre og deres kombinasjonsbruk av alkohol og vanedannende medikamenter (feks. sovemedisiner og beroligende midler).

Samtidig dukker det stadig opp artikler i norsk media, om de helsemessige fordelene ved moderat alkoholbruk. Dette bildet mener vi er uheldig når det gjelder den eldre generasjonen, da det pr. i dag ikke finnes dokumentert helsegevinst av alkohol. Både alkohol og kombinasjonsbruk av alkohol og vanedannende medikamenter kan medføre alvorlige helsekonsekvenser for de eldre. Det er derfor viktig med informasjonsformidling om dette emnet både til helsepersonell, eldre og den generelle befolkningen.

Tall fra *helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT)* viser at alkoholforbruket blant de eldre øker. Både kvinner og menn over 60 år har i løpet av en 10 års periode (fra 1995-97 til 2006-2008) omtrent doblet sitt inntak av alkohol. Det er vinforbruket som øker mest. I samme tidsperiode er det flere eldre som har utviklet et problematisk alkoholforbruk, og mange av disse er også kroniske brukere av vanedannende medikamenter. Tallene viser at vi er i ferd med å få en ny generasjon eldre som drikker mye mer enn tidligere. Når vi samtidig vet at eldre over 65 år står for omtrent halvparten av forbruket av vanedannende medikamenter, og at hver 5. nordmann om et par tiår vil

være over 65 år, vil vi påstå at helse Norge står overfor en stor utfordring.

ALVORLIGE NEGATIVE KONSEKVENSER

I norske media er det gjennom de senere årene blitt slått opp stort at det er helsemessige fordeler med et moderat alkoholinntak. Vi vil derfor fremheve at per i dag har vi ikke vitenskapelig kunnskap som tilsier at vi skal drikke for helsens skyld, og eldre har ingen dokumentert helsegevinst av alkohol.

De negative konsekvensene av Eldres alkoholbruk kan derimot være svært alvorlig. Når vi blir eldre blir kroppens evne til å takle alkohol mye dårligere sammenlignet med når vi var yngre. Vi får mindre væske i kroppen med økende alder, men mer fett. Det fører til økt promille ved samme inntak av alkohol fordi vi har mindre "blandevann" i kroppen. Effekten av alkoholen blir derfor sterkere. I tillegg varer også effekten lengre pga. at alkoholen brytes saktere ned når kroppen eldes, kroppens renovasjonssystem svekkes. I tillegg blir de indre organer som lever, fordøyelsessystemet og hjerte/karfunksjoner lettere skadet av alkohol når vi eldes. Kroppen tåler mindre alkohol. En kompliserende faktor er at balanse og hukommelse vanligvis forverres ved alkoholinntak, og det kan igjen bidra til fallskader, forvirring og sykehus innleggelse. Vi ser allerede nå at alkoholrelaterte skader og dødsfall blant eldre i samfunnet øker.

Dersom eldre kombinerer vanedannende medikamenter med alkohol endres effekten av disse medikamentene, ofte blir den sterkere. Det kan igjen øke faren for redusert kognitiv funksjon, pustevansker, svimmelhet, ustøhet og fall. Stort og langvarig forbruk av alkohol og vanedannende medikamenter kan også være med på å påvirke at eldre utvikler demens.

MANGE UNNGÅR Å SNAKKE OM ALKOHOLBRUK

Mange eldre vet ikke at forbruket i eldre år må reduseres for å unngå negative helsemessige konsekvenser, eller at alkohol ikke skal kombineres med vanedannende medikamenter. I tillegg

unngår mange å snakke om sitt alkoholinntak på grunn av at de kjenner på skam og en skyldfølelse. Noen pårørende dekker også over et forhøyet alkoholinntak. De kan synes synd på sitt familiemedlem og tenke at vedkommende må få ha noen gleder i livets slutfase når helsa ellers er så dårlig. Men de gjør sine slektninger en bjørnetjeneste.

KOMBINASJONSBRUK MED LEGEMIDLER

Skadelig alkoholbruk og kombinasjonsbruk med legemidler som sovemedisiner og beroligende medikamenter, blir ofte ikke avdekket hos eldre. En viktig grunn er at eldre og deres pårørende unngår temaet. En annen viktig grunn er at det blant helsepersonell er manglende kunnskap om effekten og farene knyttet til bruk av alkohol i eldre år, og at de derfor ikke har fokus på dette i sin kliniske hverdag. Muligens har også helsepersonell en tendens til å bagatellisere de Eldres forbruk. Mange har ansett dette som en privat sak, og de kan være redde for å støte eller stigmatisere eldre. Som en konsekvens av manglende kompetanse og eksisterende holdninger så gir ofte helsepersonell ikke tilstrekkelig helseinformasjon knyttet til alkoholinntak, for eksempel om uheldig kombinasjonsbruk av medikamenter og alkohol til eldre.

MÅ JOBBE MED HOLDNINGER

I tiden fremover må helsepersonell derfor jobbe med sine holdninger, heve sin kompetanse og få fokus på farene ved forhøyet alkoholbruk blant eldre. Vi har stor tro på åpenhet rundt alkoholinntak og at helsepersonell i sine konsultasjoner og behandling/pleie har fokus på alkoholvaner, og samtaler med eldre om hvilke forholdsregler de kan ta ut fra sin helsesituasjon. På denne måten kan helsepersonell bidra til å fremme helsen og en god alderdom for flere eldre. En samtale kan være nok. Men hvordan helsepersonell møter den eldre er vesentlig for å nå frem med budskapet. Det er helt sentralt at helsepersonell ikke er moraliserende eller dømmende, men imøtekommende, forståelsesfull og at fokuset er på helsegevinster. På den måten antar vi at informasjonen i

større grad vil bli mottatt på en positiv måte noe som kan bidra til at eldre endrer sitt alkoholforbruk. Noen vil derimot kunne trenge hjelp fra spesialisthelsetjenesten for å endre sine vaner. Men ansvaret for helseopplysning og folkeopplysning ligger ikke bare hos helsepersonell. Det er også viktig at det blir mer åpenhet i samfunnet og bedre generell kunnskap om farene ved alkohol inntak i eldre år. Alkoholinntak blant eldre er et tabuområde som vi må kvitte oss med.

INGEN RETNINGSLINJER FOR MAKSIMUMSGRENSE

Per i dag er det i Norge ikke utarbeidet retningslinjer for anbefalt maksimumsgrense for alkoholinntak, men det eksisterer noen generelle råd. Eldre over 65 år bør ikke drikke mer enn 1 alkoholenhet per dag (1 alkoholenhet er for eksempel et lite glass vin). De bør ha 3-4 "hvite" (alkoholfrie dager) per uke. Å drikke 5 enheter på en dag er risikabelt. Enkelte land anbefaler at alkoholforbruket hos personer som er fylt 65 år bør reduseres med 35 % uten at det ellers foreligger noen sykdommer eller bruk av legemidler som tilsier at forbruket må ytterligere reduseres eller elimineres. I mange land, også i Norge, anbefales det at du ikke drikker alkohol dersom du bruker vanedannende medikamenter som sovemedisiner og beroligende medikamenter, eller andre medikamenter som for eksempel blodfortynnende og blodtrykksmedisiner.

Det har vært forsket lite på eldre og rus i Norge, men det er flere forskningsprosjekter på gang. De vil med tiden bidra til at vi får mer kunnskap om Eldres bruk av alkohol og medikamenter, og dets konsekvenser med hensyn til økt sykkelighet og tidlig død. Denne kunnskapen må formidles videre til både helsepersonell, eldre og den generelle befolkningen. Vi har stor tro på at det kan være med på å bidra til at morgendagens eldre får en flott alderdom med og uten kamferdrops, champagne og vin.

► Denne artikkelen ble først publisert på forebygging.no

NYE LEDERE I NORGE OG I EUROPA

De kom begge inn i arbeidet gjennom Juvente-prosjektet Rusfri Diil. Øyvind fant en skoledagbok på skolen, mens Hilde brukte altfor mange timer på Diil-chaten før hun måtte melde seg inn. Nå er de nyalgte ledere i henholdsvis Juvente og i Active – sobriety, friendship, peace.

Hilde Thoresen og Øyvind Kind // Robertsens, nyalgte ledere.

Av Jan Tore Evensen

- Det kjennes bra, forteller Hilde. - Vi har allerede tatt fatt på tingene. Alle i styret er nye, slik at vi stiller litt i samme båt. I tillegg har vi også en ny generalsekretær.

Active er den europeiske paraplyorganisasjonen for alle barne- og ungdomsorganisasjoner tilknyttet IOGT i Europa. Alt i alt 31 organisasjoner fra 24 land, deriblant ungdomsorganisasjonen Juvente og vår barneorganisasjon Juba. - De siste to årene har jeg jobbet mye med narkotikapolitikk i Active-regi. Bl.a var jeg på UNGASS i New York. Jeg kjente at jeg likte representasjonsoppgavene, og derfor kom også tanken om å stille som leder.

REKRUTTERINGSARBEID KRITISK

Øyvind har sittet i Juvente-styret i fem år, de siste som nestleder, før han nå tok skrittet opp. - Det passet bra nå, sier han. Også i Juvente er det mange nye i styret, og en nesten helt ny administrasjon. - Jeg har stor tro på teamet på kontoret og det nye styret. Det finnes en driv for å bygge Juvente videre - bygge oss opp igjen.

Når han blir spurt om hva som er det viktigste, er han helt klar. - Medlemstall, medlemstall, medlemstall. Juvente har slitt med rekrutteringen de siste årene, og flere år vært akkurat rett over grensen for statsstøtte. At de begge to ble rekruttert til Juvente gjennom ett forebyggingsprosjekt viser at det er

viktig å utvikle nye prosjekter. Øyvind mener at man er på god vei her, og Juvente har ansatt to nye prosjektledere som skal utvikle dette videre. - Men det er også viktig at vi er synlige og tilstede i rusdebatten. Jeg håper også at vi kan markere oss på andre ting enn kun alkohol- og narkotikasporsmål. Vise at vi mener alvor når vi ser at vi er en freds- og solidaritetsorganisasjon.

BACK TO BASIC

- For Active er det å styrke medlemsorganisasjonene det viktigste, mener Hilde. - Særlig de små. Active må gå litt "back to basic". Vi vil ha opplæringsprogram og kommer til å sette i gang utveksling mellom organisasjonene. - En av de kule tingene med å drive internasjonalt arbeid er at erfaringene og problemene i hvert land er så utrolig forskjellige, sier hun. - Erfaringene i f.eks Bosnia er veldig forskjellig fra Norge. Vi tenker ikke på måten alkohol kan være med på å ødelegge ett samfunn på på samme måte. Når en norsk 15-åring kan snakke med en 15-åring fra Bosnia kan det endre synet til 15-åringen for alltid, og spre det til sine venner. Det er det som er kult og gøy. Selv var hun 15 år da hun var på sitt første Active-seminar.

Øyvind mener at Juvente har mye å hente fra det internasjonale arbeidet. - Vi er gode på å drive organisasjon, men har mye å hente f.eks på rekruttering. Der kan vi lære av andre. - Det er kanskje litt skummelt for nye medlemmer å komme på en internasjonal samling, skyter Hilde inn. - Her må vi finne en god prosess på hvordan vi gjør det mindre skummelt.

Alkoholfrie drikker på Active- // kongressen i Polen.

VANSKELIG MED TO MODERORGANISASJONER

Samarbeid i bevegelsen er også noe begge to er opptatt av. - Jeg har alltid vært interessert i å tenke bevegelse, sier Øyvind. Han håper at Juvente og IOGT kan jobbe sammen om politiske saker, utspill og prosjekter fremover. Samtidig mener han det er en utfordring at Juvente har to moderorganisasjoner. - Vi har aldri lagt skjul på at det hadde vært en fordel om IOGT og DNT - Edru livsstil slo seg sammen, sier han. - Vi tilhører samme bevegelse, men opplever ikke alltid at vi jobber slik i praksis. Juvente må forholde seg til at vi har to likeverdige moderorganisasjoner, men jeg tror det er et stort potensiale for et godt samarbeid både med IOGT, DNT - Edru Livsstil, Juba og FORUT, og håper vi får det i tiden som kommer.

På det internasjonale planet er det ett godt samarbeid mellom organisasjonene, men Hilde mener det kan bli enda bedre. - Det er så mye ressurser som er tilgjengelig, og vi har nå fått på plass en samarbeidsavtale med IOGT både om administrative spørsmål og om det politiske arbeidet. Her skal vi samle våre ressurser. - Inntil nylig hadde vi ikke så veldig mye samordning med

andre organisasjoner, men nå sørger vi for å møte hverandre og at vi har en plan for f.eks prosesser som UNGASS. Vi har alt å tjene på dette.

HARD NARKOTIKA-DEBATT

Cannabis-debatten er aktuell både i Norge og internasjonalt. - Det er veldig harde fronter, mener Øyvind. - Derfor er det en debatt du må tåle mye for å gå inn i. Det er et uhyggelig debattklima. Legaliseringstilhengerne har vært gode på å markere seg, og alle på rusfeltet har en utfordring for å bli like synlige i disse debattene.

Internasjonalt er det sterke krefter med store økonomiske muskler. - Dette er krefter vi ikke er vant til å se her i Norge, sier Hilde. - Vi ser de negative effektene i de statene i USA som har legalisert, men folk er flinke til å vinkle det annerledes. Det brukes feil tall og mistolkning av resultater. Det er vanskelig å starte debatten fordi det er så mye feilinformasjon ute og går. Dessuten er det slik at de fleste nordmenn har ett forhold til alkohol, men ikke til narkotika. De som engasjerer seg i dette er i stor grad brukerne, og det er mye følelser i sving. Øyvind mener at vi også må være flinkere til å anerkjenne de

“

- Det er viktig at vi er synlige og tilstede i rusdebatten.

problemene som finnes i dag. - Vi blir veldig forsvarere av status quo, men må være bedre på å vise alternativene til legalisering.

UT AV KOMFORTSONEN

Trass i utfordringene, gleder begge to seg til de neste årene. - Jeg har lyst til å gjøre noe, også går jeg og gjør det, sier Hilde når vi spør henne om hva hennes styrke som leder er. - Rusmidler bidrar til en urettferdig verden. Det engasjerer meg. Øyvind mener det er en styrke at han kjenner organisasjonen godt etter flere år i styret. - Nå skal vi ut av komfortsonen, bygge organisasjon og gjøre oss synlige, avslutter han.

IOGT ENDRER NAVN?

En av sakene på landsmøtet i 2017 vil trolig være forslag til nytt navn for IOGT.

Det er en sak som har vært mye diskutert i organisasjonen de siste årene, etter at sentralstyret fikk i oppdrag å utrede spørsmålet for tre år siden. Mange navn har vært oppe i diskusjonen, og temaet var også oppe på inspirasjonskonferansen tidligere i år hvor noen forslag ble presentert.

De navnene som var oppe på konferansen var Alkohol og Samfunn, Klar, Sober (i ulike varianter som Sober Solidaritet) og Sammen. Fra de som ønsket et navnebyttet var det særlig de to siste som fikk de gode tilbakemeldingene. Etter konferansen er det satt ned en gruppe som skal lose prosessen i havn. Denne består av Nils Johan Garnes, Elisabeth, Elisabeth Fjørtoft, Thorstein Torbjørnsen, Roar Olsen samt Cecilie Widnes og Jan Tore Evensen fra administrasjonen.

NAVN MÅ FORTELLE HVA VI VIL OPPNÅ

Leder i gruppen, Nils Johan Garnes mener at et navn, sammen med profilen ellers bør signalisere hva vi vil være i samfunnet. – Jeg ønsker at vi kunne finne ett navn som gir folk ideer om hva vi vil utrette eller oppnå, og at vi skal kunne kommunisere dette uten noen mer forklarende tekst. Dagens navn synes jeg ikke tilfredsstillende, og derfor ønsker jeg ett annet navn for IOGT.

Inspirasjonskonferansen synes hans var god. – Jeg opplevde diskusjonen som positiv hvor det var rom for alle meninger, og at vi også fikk luket bort noen av navneforslagene som kunne ha vært aktuelle. Det er også viktig å høre erfaringene til folk som møter problema-

tikken, enten på vervestands eller på møter, hvor det ble forklart at mye tid går med til å snakke om hva vi var en gang heller enn hva vi er og vil gjøre. Noen navn skilte seg altså ut som mest aktuelle etter konferansen, men Garnes understreker at det ikke er lukket for nye forslag. – Det er fremdeles tid, sier han. Saken vil ikke endelig diskuteres i landsstyret før i februar/mars. Inntil da skal diskusjonen løpe videre.

MÅ FORKLARE HISTORIEN

Argumentene for å bytte navn har gått på at de fire bokstavene i dag betyr ikke noe, og det er vanskelig å forklare det uten å måtte forklare historien med ordensvesen og godtemplarer. Et nytt navn kan også bygges opp med nye assosiasjoner bygget på det vi gjør i dag. Tilbakemeldingene fra de som driver prosjekter i IOGT har vært ganske klar på at de ønsker et nytt land.

Argumentene mot har gått på at man føler organisasjonen mister identiteten sin hvis navnet endres. Noen er også engstelige for at folk mister engasjementet eller melder seg ut. Det argumenteres også med at det vil koste for mye å endre navnet, og i en prioritering av oppgaver er ikke navnet det viktigste, men hva vi faktisk gjør.

Flere av disse argumentene var også oppe i diskusjonen på inspirasjonskonferansen. Foruten de navnene som ble presentert på konferansen har navn som Rusfri, Forebyggerne, Forebygging nytter!, Edru, Alkokutt, Vannvogna, Fritak, Trygg og Nykter vært navn som har kommet opp i løpet av de årene diskusjonen har vart.

IOGT-LEDEREN //

HØSTEN HAR KOMMET

Hanne Ringdal //
Leder i IOGT Norge

I naturen er en god høst et resultat av hvordan vi har sådd, vannet, luka og skjøttet jorda. Det bugner av grønnsaker, frukt og bær. Alt du har investert av arbeid gjennom vår- og sommermånedene, får du igjen i form av en god avling. Slik er det i organisasjonslivet også. Vi må berede grunnen, pleie og følge opp hvis vi skal forvente resultater. De kommer ikke "over natta".

OG HVORDAN ER "HØSTENS AVLING" I IOGT?

Har vi greid å påvirke til et redusert alkoholforbruk? Har det blitt flere rusfrie soner? Er det lettere for folk å velge alkoholfritt?

Jeg opplever større fokus på negative effekter av alkoholbruk. Det har gjennom sommeren vært mange innslag i media hvor konsekvenser i form av skader på tredje person som barn, andre pårørende og arbeidsliv, har blitt satt på dagsorden. Promillegrense på 0,2 til sjøs har støtte i mange leire. Det blir opplyst etter ulykker til vanns og på land der det er mistanke om alkoholbruk som en medvirkende årsak. Det er fokus på eldre sitt økende alkoholbruk som gir store utfordringer innen helsevesen og for hjemmesykepleien. Som sykepleier på kirurgisk avdeling opplever jeg daglig at traumer hos pasienter er forårsaket av rusmiddelbruk og det blir journalført. Det er større åpenhet om alkohol og andre rusmidler som årsak til fysiske og psykiske skader. Jeg har kollegaer som ønsker å gjennomføre et prosjekt hvor de kartlegger antall innleggelseser hvor bruk av alkohol er en medvirkende årsak.

KAN IOGT TA NOE AV "ÆREN" FOR DETTE ENGASJEMENTET RUNDT NEGATIVE EFFEKTER AV ALKOHOLBRUK?

IOGT har i sommer hatt kampanjen "Fyll ferien" hvor

fokuset har vært på voksnes alkoholbruk i samvær med barn. Tilbakemeldinger fra messer hvor vi har deltatt med dette som tema, har vært positive. Vårt nærvær og gode samtaler med folk fører ofte til refleksjoner over eget drikkemønster. Enestående Familier har gitt gode ferieopplevelser til mange barn og voksne på Gon, Juvente sitt feriested i Larvik. Flere av våre eiendommer har blitt brukt av folk som ønsker rekreasjon i et rusfritt miljø.

Mange IOGT medlemmer har også vært viktige for å arrangere JUBA sine sommerleire. Det gode fellesskapet og aktivitetene har vært like viktig for voksne som for barn. Det arbeidet som har blitt gjort med å påvirke til trygge lokalsamfunn og utarbeidelse av nye alkoholpolitiske handlingsplaner i kommunene, har blitt tatt godt imot. Politikere, politi og frivillige organisasjoner med et samfunnsengasjement har i større grad tatt hensyn til helse og oppvekst enn næringsinteresser.

Slik kan jeg holde på! Vi har "sådd, luket og vannet" og det ser ut til at "avlingen" har blitt bra. En sommer er over. Vi fortsetter vårt engasjement for et tryggere og inkluderende samfunn der det skal være lett å ta rusfrie valg.

GOD HØST!

En av fire på byen har brukt illegale stoffer

En undersøkelse som folkehelseinstituttet har gjort viste at en av fire på byen i Oslo har brukt ett eller flere illegale stoffer nylig. Undersøkelsen ble gjort ved 12 utesteder i Oslo høsten 2014 ved at personene ga spyttprøver. 14 prosent hadde nylig prøvd kokain, mens rundt det samme testet positivt på cannabis. Det er første gang det er foretatt en slik undersøkelse. I befolkningsundersøkelser ellers svarer 1,6 prosent at de har brukt cannabis siste 4 ukene og under 1 prosent at de har brukt kokain siste 12 måneder.

OVER GJENNOMSNITTET

I tillegg til spyttprøver ble personene bedt om å fylle ut ett spørreskjema om sine rusvaner. Dette viser god samsvar med testene som var tatt. Det viste også at hele 67% av utvalget oppgav å ha brukt illegale rusmidler noen gang, noen som er godt over gjennomsnittet i landet. 43 prosent oppgav bruk siste år, mens 25 prosent siste måned og 14 prosent siste 48 timer.

Gjennomsnittspromillen blant de intervjuede var for menn 1,03 og for kvinner 0,97.

BYVANKERNE IKKE REPRESENTATIVE

Daglig leder i Juvente, Kjetil Vesteraas, sier i en kommentar at "Dette viser jo ikke egentlig hvor normalt det er å bruke narkotika, men hvor unormalt det er gå på byen... Det at "byvankerne" ikke er representative er viktig å ha med inn i debattene, fordi det som skjer på byen ofte regnes som et slags allment tilgjengelig fellesprosjekt. Jeg tenker at disse tallene viser at det tvert i mot er et tilbud som skjevrekutterer kraftig, og at bransjen dermed i praksis retter seg mot et høyrisikosegment i forhold til rusmidler. Det burde legitimere innsats mot utelivet for å sikre at reglene overholdes og at forbruket reduseres, med henvisning til "målgruppen", fordi argumentet om at "alle straffes" ikke stemmer. "Alle" er åpenbart ikke på byen."

Gener eller miljø?

Styres vi av genene våre eller av miljøet rundt. Det er ett spørsmål som stilles på mange felt, også når det gjelder alkoholforbruk. Og svaret er som regel litt av begge. En ny norsk studie har sett på hvordan dette virker inn fra tidlig tenåringsår til man er ung voksen. Som vanlig i slike studier har man tatt for seg tvillinger. 2862 enkeltpersoner født mellom 1988 og 1994. Generelt har studier vist at genetiske disposisjoner blir viktigere etter hvert som man blir eldre, mens miljømessige faktorer som kulturelle normer, påvirkning fra oppdragelsen og felles venner har moderat til sterk innflytelse i ungdomsårene. For alkoholforbruk har resultatene vært mer blandet. Den nye undersøkelsen har derfor sett hele aldersspennet fra tidlig tenåring til ung voksen.

SETT PÅ TVILLINGER

Den har også sett på måten dette virker ulikt inn på kjønnene. De siste tiårene har unge jenter økt sitt alkoholforbruk, og drikker nå nesten like mye som unge menn. Vi ser imidlertid ett litt større gap når disse når voksen alder, og menn har en større risiko for rusmiddel-relaterte problemer.

BEKREFTER MILJØETS BETYDNING

Den nye norske undersøkelsen bekreftet til stor grad miljøets betydning. Under hele oppveksten var variasjon i forbruk sterkt tilskrevet miljømessige faktorer som var delt av tvillingparene. Viktigheten av delt miljø også som ung voksen var sterkere enn det tidligere resultater kunne tyde på. Det var også klare kjønnsforskjeller fra rundt 16-17 år hvor kun mellom 10 og 24% av de totalt delte miljømessige faktorene hos menn også påvirket kvinner. Ulike faktorer i det delte miljøet var altså viktig for menn og kvinners alkoholforbruk. Under de tidlige tenårene hadde genetiske disposisjoner moderat virkning hos kvinner, men viste ingen effekt hos menn før midt i tenårene.

Få borte fra jobben pga drikking

Folkehelseinstituttet ga ut nye tall omkring hvilken påvirkning som alkoholforbruk har i arbeidslivet i sommer. Den viste at andelen som har vært borte fra jobb på grunn av drikking dagen før er svært lav, men at mange opplever negative følger av alkoholforbruk.

LAVERE SYKEFRAVÆR ENN I TIDLIGERE UNDERSØKELSER

En av tre rapporterte at kollegaer som drakk var plagsomme, og en av ti uteble fra sosiale arrangementer og følte seg utenfor som en konsekvens av jobbrelatert alkoholforbruk. – Det alkoholrelaterte sykefraværet er lavere enn i flere tidligere undersøkelser. Det kan tyde på at alkoholrelatert fravær er et bransjespesifikt problem heller enn et problem i hele bredden av arbeidslivet, sier forsker Inger Synnøve Moan. En av fem svarte at de hadde vært bekymret for kollegaers alkoholforbruk, og nær en av tre hadde opplevd at kollegaer som drag var plagsomme. Moen mener det kan tenkes at enkelte kollegaer med et problematisk alkoholforbruk bidrar til at mange blir bekymret eller plaget.

Ellers viste undersøkelsen at ni av ti arbeidstakere hadde hatt mulighet til å drikke alkohol i jobbrei etter arbeidstid, og at få ville fjerne alkohol helt fra sammenkomster med jobben. Men majoriteten støtter regulering av og retningslinjer for alkoholforbruk.

Effekter av cannabis-legalisering

Tidsskriften *Addiction* bruker sin editorial nå i juli til å sammenfatte erfaringene fra legalisering av cannabis i staten Washington så langt etter at den første lovlige butikken åpnet 8. juli 2014. Erfaringene så langt er blandede, og det vises også til utfordringene med å si noe sikkert så tidlig etter legaliseringen. For det første så vil mange av effektene av legalisering først bli synlige etter flere år. Mulig økt behov for behandling av avhengighet vil ikke være synlige før om 5 til 10 år. Det samme vil stemme for evt. positive effekter som reduksjon i alkoholrelaterte dødsfall som resultat av at substitusjon av cannabis for alkohol. Det andre er at selv om legaliseringen skjedde i 2014 har medisinsk bruk vært tilgjengelig siden 1998, og fra 2009 har det eksistert mer eller mindre uregulerte butikker i staten.

ANTALLET ANMELDELSER GÅTT NED

Antallet anmeldelser har naturlig nok gått ned dramatisk, og forbruket blant ungdommer ser ikke ut til å ha gått opp vesentlig fra 2012 til 2014. Ett økende antall ungdommer meneser imidlertid at regulær cannabisbruk ikke medfører noen risiko eller kun liten risiko. Antallet cannabisrelaterte telefoner til Washington Poison Center har økt i gjennomsnitt fra 155 (2011-13) til 246 i 2014. 49 prosent av cannabis-brukere i staten fra 18 til 15 år rapporterer også at de har kjørt bil under 3 timer etter cannabisbruk siste 30 dager. Fra 0,13 til 2015 økte prosenten av bilførere mistenkt for å ha kjørt påvirket fra 22,2 til 32,7 prosent. Antallet førere involvert i bilkræsje har også økt.

KONTAKT IOGT:

Henvendelser vedrørende medlemskap, adresse-endringer mv. sendes til adressen over, eller på telefon til 23 21 45 80.

GI FLERE BARN EN TRYGG OG ALKOHOLFRI JUL!

Hvit jul-aksjonen er snart i gang. Det er en kampanje IOGT Juba og Juvente har drevet i mange år. Vi setter fokus på alkoholforbruket i jula og spesielt hvordan dette påvirker barna.

I fjor skrev nesten 14 000 personer under på å ikke drikke sammen med barn i julehelgen. Du kan også være med og gjøre en innsats.

• SIGNER KONTRAKTEN

Signer kontrakten på www.hvitjul.no og del med venner på Facebook eller andre sosiale medier

• STØTT KAMPANJEN

Støtt kampanjen med en gave. Hvis du støtter oss bidrar du til å forebygge rusproblemer og å skape et tryggere samfunn for barn og unge.

Gaver på over 500 kroner gir rett til skattefradrag.

(Da må vi også ha ditt navn og fødselsnummer innen 11.01.17). Gi ditt bidrag til kontonr: 3000 30 67137.

• VÆR MED PÅ STAND

Vi trenger folk som er villige til å stå på stand og samle kontrakter i november og desember.

Ta kontakt med mari@iogt.no om hvordan det ser ut på ditt hjemsted.

**VI HÅPER AT DU OG DINE FÅR EN
HYGGELIG JULETID OG AT DU VIL
ENGASJERE DEG I HVIT JUL!**